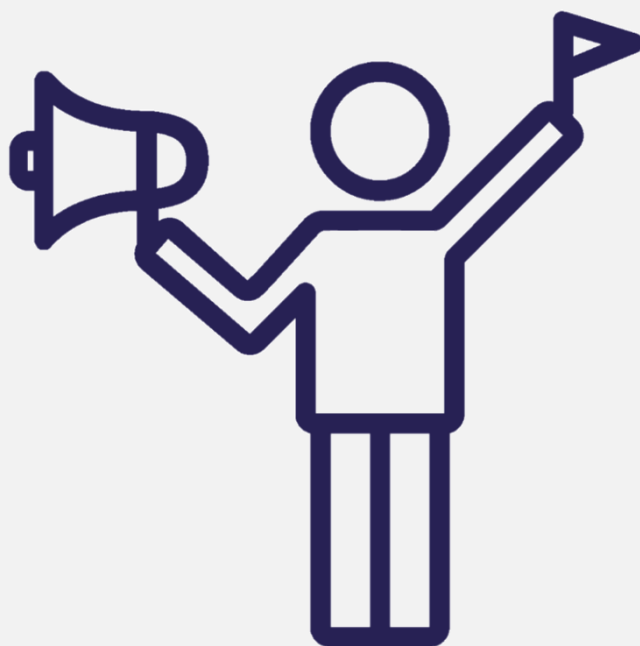

SVAZ PRŮMYSLU A DOPRAVY
ČESKÉ REPUBLIKY

JAK NA ZÁKON O OCHRANĚ OZNAMOVATELŮ

MANUÁL PRO FIRMY

Text byl zpracován Svazem průmyslu a dopravy ČR a odborně konzultován s Ministerstvem spravedlnosti České republiky.

Obsah

Předmluva	3
Povinnosti firem dle zákona o ochraně oznamovatelů	4
Nejčastější dotazy firem	5
Slovníček pojmů	10

Předmluva

Zákon č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů (ZOO) nabyl účinnosti 1. srpna 2023. Do českého právního řádu byla tímto předpisem transponována směrnice Evropského parlamentu a Rady EU 2019/1937. Zákon přináší nové povinnosti vybraným zaměstnavatelům.

Zákon zavádí řadu nových pojmů, jakož i práv a povinností adresátů právní úpravy. Svaz průmyslu a dopravy ČR (SP ČR) proto připravil detailní manuál pro firmy, který zkontrolovalo Ministerstvo spravedlnosti ČR. Manuál obsahuje i nejčastější dotazy firem, které byly zodpovězeny na semináři SP ČR. Může pomoci zorientovat se v problematice velkým i menším firmám.

Ministerstvo spravedlnosti na svých stránkách zveřejnilo užitečné informace a materiály, například Vzorový vnitřní předpis, který může subjektům pomoci nastavit základní rámec fungování tzv. vnitřního oznamovacího systému a metodiku k zákonu včetně komentáře <https://oznamovatel.justice.cz/pravni-uprava-a-metodicke-doporuceni/>.

Povinnosti firem dle zákona o ochraně oznamovatelů

Jakou konkrétní povinnost budou firmy, zaměstnavatelé, mít?

Zaměstnavatel, zaměstnávající k 1. lednu příslušného roku nejméně 50 zaměstnanců, bude považován za povinný subjekt a bude se na něj vztahovat povinnost zavést tzv. **vnitřní oznamovací systém**, prostřednictvím kterého bude mít **oznamovatel** možnost podat **oznámení** o možném protiprávním jednání. Subjekty, které k 1. srpnu 2023 zaměstnávají nejméně 50 a zároveň méně než 250 zaměstnanců, budou povinny zavést vnitřní oznamovací systém do 15. prosince 2023.

Jaké jsou další důležité povinnosti zaměstnavatelů?

Zaměstnavatel musí zajistit možnost oznamovatele podat oznámení prostřednictvím vnitřního oznamovacího systému (písemně, ústně, osobně). Musí jmenovat „**příslušnou osobu**“, která přijímá, eviduje a posuzuje důvodnost oznámení podaného prostřednictvím vnitřního oznamovacího systému a plní další **povinnosti**.

Dále musí povinný subjekt uveřejnit způsobem umožňujícím dálkový přístup, tedy ideálně na webových stránkách povinného subjektu (zaměstnavatele), následující informace:

- o způsobech oznamování prostřednictvím tzv. **vnitřního oznamovacího systému** a tzv. **vnějšího oznamovacího systému**, tj. Ministerstvu spravedlnosti. Na webové stránce musí povinný subjekt (zaměstnavatel) vždy označit příslušnou osobu, její telefonní číslo, adresu elektronické pošty (e-mailovou adresu) nebo jinou adresu pro doručování. Na webové stránce musí také uvést, že způsob oznamování Ministerstvu spravedlnosti je možný na adrese <https://oznamovatel.justice.cz/>.
- musí uvést, zda vylučuje oznámení od třetí osoby. Povinný subjekt (zaměstnavatel) totiž může vyhradit přijímání oznámení pouze od svých zaměstnanců v pracovněprávním vztahu, dobrovolníků, stážistů a osob vykonávajících u povinného subjektu odbornou praxi (jenom tito by pak mohli podávat oznámení ke svému zaměstnavateli – povinnému subjektu). Pokud tedy povinný subjekt vyloučí přijímání oznámení od osoby, která pro něj nevykonává práci, nebo jinou obdobnou činnost uvedenou v § 2 odst. 3 písm. a), b), h) nebo i) ZOO, bude povinen přijímat a vyřizovat oznámení pouze od osob, které pro ni takovou práci nebo jinou obdobnou činnost vykonávají. Ostatní osoby, tedy například dodavatelé, OSVČ, další osoby, které jsou s povinným subjektem ve smluvním vztahu, by pak nemohly u zaměstnavatele podat oznámení a mohly by oznámení podat pouze prostřednictvím vnějšího oznamovacího systému Ministerstvu spravedlnosti prostřednictvím webové adresy <https://oznamovatel.justice.cz>, případně za splnění zákonných podmínek oznámení uveřejnit. **Ochrana před odvetnými opatřeními** pak podle ZOO náleží rovněž osobě, která oznámení podá přímo orgánu veřejné moci příslušnému se oznamovaným jednáním zabývat (např. Policii ČR atd.).

Další povinností povinného subjektu je poučit příslušnou osobu o právech a povinnostech, které pro ni ze zákona vyplývají, přičemž povinný subjekt musí s příslušnou osobou o tomto poučení sepsat záznam.

Povinný subjekt (zaměstnavatel) musí zajistit, aby se s podanými oznámeními mohla seznamovat pouze příslušná osoba. Musí zajistit posouzení důvodnosti oznámení příslušnou osobou, vyrozumění oznamovatele o přijetí oznámení a o výsledcích posouzení důvodnosti oznámení.

Povinný subjekt (zaměstnavatel) musí zajistit **přijetí vhodných opatření k nápravě** nebo předejití protiprávního stavu v návaznosti na podané oznámení. Konkrétní nápravné opatření navrhuje příslušná osoba, nicméně povinný subjekt tímto návrhem není vázán a může přijmout jiné vhodné nápravné opatření.

Povinný subjekt (ani nikdo jiný) nesmí vystavit oznamovatele nebo jinou osobu uvedenou v § 4 odst. 2 písm. a) až h) ZOO **odvetnému opatření** a povinný subjekt zároveň nesmí umožnit, aby tyto osoby byly odvetnému opatření vystaveny.

Povinný subjekt může vedením vnitřního oznamovacího systému pověřit **jinou externí osobu**. Tím není dotčena jeho odpovědnost za plnění výše uvedených povinností.

Nejčastější dotazy firem

Kdo může být příslušnou osobou?

Příslušnou osobou může být jen fyzická osoba, která je bezúhonná, zletilá a plně svéprávná. Zákon nestanoví žádné podmínky například na odbornou kvalifikaci této osoby. Příslušná osoba dále musí vykonávat činnost podle ZOO nestranně.

Určení počtu příslušných osob je na rozhodnutí povinného subjektu. Ministerstvo spravedlnosti nicméně doporučuje, aby z důvodu zastupitelnosti (např. při čerpání dovolené, nemocenské apod.) povinný subjekt určil alespoň dvě příslušné osoby, aby bylo možno dodržet postup a lhůty stanovené zákonem pro vyřízení oznámení.

Jakým způsobem mohou firmy určit příslušnou osobu?

Toto ZOO ponechává na vnitřních postupech organizace (je to možné stanovit v organizačním řádu, ve vnitřních předpisech zaměstnavatele atd.). Může být například uzavřen dodatek k pracovní smlouvě s příslušným zaměstnancem či dohoda mimo pracovní poměr, či to může být externí osoba, se kterou povinný subjekt uzavře smlouvu.

Jaké podmínky musí zaměstnavatel vytvořit „příslušné osobě“ pro výkon činnosti?

Povinný subjekt musí příslušné osobě umožnit dodržování povinností a postupů podle ZOO. Toho lze dosáhnout např. zřízením zvláštní zabezpečené e-mailové adresy a telefonní linky, na kterou je možno podávat oznámení, či zakoupením specializovaného softwaru. Je nutné jasně stanovit doručovací adresu příslušné osoby, na kterou lze doručovat oznámení v písemné formě. Příslušná osoba musí být připravena přijímat oznámení i telefonicky a vytvořit systém, který umožní zaznamenat obsah hovoru. Buď musí být provedena automatická nahrávka telefonického hovoru, či musí být pořízen záznam o oznámení (ten musí příslušná osoba zapsat osobně). Pokud se povinný subjekt rozhodne ústně podávaná oznámení automaticky zaznamenávat, musí pro tyto účely pořídit pro příslušnou osobu techniku, tedy například záznamník hovorů pro telefonické oznámení a diktafon pro případ oznámení podaného osobně. Zvukovou nahrávku ústního oznámení lze pořídit pouze se souhlasem oznamovatele. Příslušná osoba umožní oznamovateli, aby se k záznamu nebo přepisu zvukové nahrávky vyjádřil. Vyjádření oznamovatele se k záznamu nebo přepisu přiloží.

Může být příslušnou osobou také jednatel?

Měla by existovat určitá nestranná záruka výkonu agendy příslušné osoby, tudíž by se management povinného subjektu měl zasadit o to, aby byla osoba ve funkci příslušné osoby osobou důvěryhodnou. Dle výkladu Ministerstva spravedlnosti může být příslušnou osobou i jednatel, ale není to ideální stav. V případě kolektivního orgánu nesmí být příslušnými osobami například celý vrcholový management.

Co obsahuje oznámení?

Oznámení obsahuje informace o **možném protiprávním jednání**, k němuž došlo nebo má dojít u osoby, pro niž oznamovatel vykonával nebo vykonává práci nebo jinou obdobnou činnost, nebo u osoby se kterou oznamovatel byl nebo je v kontaktu v souvislosti s výkonem práce nebo jiné obdobné činnosti.

Oznámení nesmí být anonymní, musí obsahovat jméno, příjmení a datum narození, nebo jiné údaje, které dovozují totožnost oznamovatele.

Jakým způsobem příslušná osoba přijímá oznámení a jaké jsou lhůty pro vyřízení?

Příslušná osoba přijímá a posuzuje důvodnost oznámení podaného prostřednictvím vnitřního oznamovacího systému.

Podle ZOO lze podat oznámení písemně (i elektronicky, e-mailem) nebo ústně (telefonicky, prostřednictvím jiného systému hlasových zpráv či osobně). Osobně je příslušná osoba povinna přijmout oznámení, pokud o to oznamovatel požádá, a to ve lhůtě 14 dnů ode dne, kdy o to oznamovatel požádal.

K telefonickému přijetí oznámení lze využít standardní telefonickou linku, nicméně příslušná osoba nemusí být nutně stále přítomna na telefonu, ale měla by být dostupná v přiměřeném časovém rozsahu. V praxi lze například určit dny, kdy bude příslušná osoba přijímat oznámení telefonicky (např. Po a St), a kdy osobně (např. Út a Čt).

Oznamovatele je nutné v maximální lhůtě 7 dnů vyzoomět o přijetí oznámení. Takový postup se uplatní rovněž v případě přijetí oznámení ústně, a to i osobně. Oznamovatel by i v těchto případech měl disponovat důkazem o tom, že oznámení skutečně podal a příslušná osoba o tom, že oznámení přijala. Řádným vyzoomíváním oznamovatele lze předcházet tomu, aby se oznamovatel namísto využití vnitřního oznamovacího systému, obrátil buď na Ministerstvo spravedlnosti prostřednictvím vnějšího oznamovacího systému (případně jiný příslušný orgán veřejné moci) nebo oznámení zveřejnil.

Příslušná osoba posoudí důvodnost oznámení a písemně vyzoomí oznamovatele o výsledku do 30 dnů od přijetí oznámení. Ve výjimečných případech je možné lhůtu nejvýše dvakrát prodloužit, o čemž je nutné oznamovatele předem písemně informovat.

Jak může příslušná osoba „přimět“ zaměstnavatele (povinný subjekt), aby bral vážně podaná oznámení a aby akceptoval návrhy vhodných opatření k nápravě navrhované příslušnou osobou?

Toto není v zákoně přímo řešeno, nicméně pokud zaměstnavatel nebere zřetel na doporučení příslušné osoby, je možné ho upozornit na to, že se v takovém případě dopouští přestupku pod sankcí vysoké pokuty a může být podroben kontrole ze strany Ministerstva spravedlnosti. V takovém případě může tuto situaci příslušná osoba konzultovat přímo s Ministerstvem spravedlnosti.

Ministerstvo spravedlnosti je připraveno dobrovolně na individuální žádost příslušné osoby konzultovat, jak postupovat, pokud jí např. zaměstnavatel postihne či jí bude v její činnosti podle ZOO klást překážky. V takovém případě ministerstvo může zahájit se zaměstnavatelem přestupkové řízení.

Jak chápat uveřejnění informací způsobem umožňujícím dálkový přístup? Lze oznámení na webových stránkách povinného subjektu považovat za dostatečné uveřejnění těchto informací?

Ano, lze to považovat za dostačující, pokud jsou všechny potřebné údaje uvedeny na webových stránkách povinného subjektu, a to i jako dostatečné oznámení vůči zaměstnancům povinného subjektu. Aby bylo zajištěno, že bude mít každý zaměstnanec o svých právech podle ZOO dostatečné informace, bylo by vhodné ještě zaměstnance informovat vnitřními kanály, tedy například oběžníkem, na intranetu apod.

Jak budou stíhány přestupky příslušných osob?

Přestupková odpovědnost příslušné osoby je upravena v ZOO. Budou postihovány závažné přestupky příslušné osoby (například že není bezúhonná, odpírá přijetí oznámení od oznamovatele, úmyslně tato oznámení neřeší, nenavrhuje povinnému subjektu nápravná opatření apod.).

Kdo to je oznamovatel?

Vždy fyzická osoba, nejen zaměstnanec, ale i OSVČ, dodavatelé a další. Zaměstnavatel může osoby jiné než zaměstnance (a některé další osoby v souladu se ZOO) vyloučit z okruhu osob oprávněných podat oznámení

prostřednictvím vnitřního oznamovacího systému. Tyto osoby však mohou nadále oznámení podávat Ministerstvu spravedlnosti, případně je uveřejnit či podat jinému příslušnému orgánu veřejné moci.

Lze z okruhu oznamovatelů vyloučit bývalé zaměstnance?

Nikoliv, i bývalí zaměstnanci mají právo podat oznámení.

Je přípustně anonymní podání oznámení?

Oznamovatel se musí v oznámení ztotožnit. Příslušné osoby jsou povinny se zabývat pouze oznámeními, které obsahují údaje o totožnosti oznamovatele, resp. údaje, z nichž lze jeho totožnost dovodit. Je na povinném subjektu, zda se rozhodne přijímat a vyřizovat i anonymní oznámení, nemusí tak ale činit způsobem a ve lhůtách stanovených ZOO. Nicméně od okamžiku, kdy je totožnost původně anonymního oznamovatele odhalena komukoliv, kdo by jej mohl vystavit odvetnému opatření, náleží i tomuto oznamovateli ochrana.

Je možné podat oznámení zpětně i o skutečnostech, které se staly před nabytím účinnosti zákona?

Toto není zákonem stanoveno. Pokud tedy k datu účinnosti zákona (od 1. 8. 2023) oznamovatel podá oznámení o skutečnosti, která nastala předtím, než byl zákon účinný, lze tak učinit a povinný subjekt (příslušná osoba) se takovým oznámením musí zabývat.

Může se povinný subjekt vymanit z povinnosti přijímat oznámení od oznamovatele osobně?

Ne, nemůže. Povinný subjekt může zavést alternativní způsoby přijímání oznámení, například elektronicky či telefonicky. Ale možnost podat na požádání oznámení rovněž osobně musí být vždy zachována.

Jak chápat ustanovení § 12 odst. 5 ZOO? Jak ukončit řízení o oznámení v případě, kdy by totožnost oznamovatele měla dle zákona zůstat skryta?

Zákon toto přímo neřeší, nicméně dle výkladu Ministerstva spravedlnosti nemusí být takový oznamovatel vyrozuměn o ukončení, pouze na jeho přímý dotaz. Pokud by příslušná osoba vyradila totožnost oznamovatele dodatečně (zpětně), i v takovém případě může být příslušná osoba za toto vyžazení postižena.

Kdy se spustí ochrana oznamovatele a co to je odvetné opatření?

Ochrana oznamovatele se spustí v zásadě podáním oznámení. Pokud by došlo v návaznosti na podané oznámení k jednání, které může oznamovateli či jiným osobám vyjmenovaným v ZOO způsobit újmu, jedná se o odvetné opatření. Takové jednání je zakázané, přičemž ochrany před odvetným opatřením se nelze vzdát.

Ustanovení § 5 ZOO stanoví, že kdo nesmí být vystaven odvetnému opatření, má právo na přiměřené zadostiučinění, pokud mu byla odvetným opatřením způsobena nemajetková újma. Jak bude určována výše přiměřeného zadostiučinění?

Přestože to ZOO přímo nespecifikuje, jedná se o ustanovení, které se týká určení výše přiměřeného zadostiučinění soudem, pokud by následně po vyhodnocení přijatého oznámení nebyla shoda na výsledku šetření a záležitost by se následně řešila soudní cestou. Toto ustanovení nevylučuje současné uplatnění nároku na náhradu škody či například nákladů na léčebné výlohy apod. podle jiných právních předpisů. Také to nevylučuje, že se povinný subjekt může vyhnout soudnímu řízení tím, že dobrovolně přistoupí na plnění kompenzace ve výši přiměřeného zadostiučinění na základě dohody s oznamovatelem.

Jak postupovat, pokud při prověření oznámení příslušná osoba zjistí, že oznámení nesplňuje znaky uvedené v § 2 odst. 1 ZOO (nemá znaky trestného činu, či přestupku s horní hranicí sazby 100 000 Kč)?

Příslušná osoba postupuje podle § 12 odst. 4 či 6 ZOO a písemně vyrozumí oznamovatele, že nejde o oznámení podle zákona o ochraně oznamovatelů a poučí oznamovatele o právu podat oznámení u orgánu veřejné moci.

Je nutné, aby to, že povinný subjekt vylučuje osoby odlišné od svých zaměstnanců z možnosti podat u něj oznámení podle § 2 ZOO (pokud tedy vyloučí z této možnosti třetí osoby, tj. i dodavatele), bylo uvedeno i ve smlouvách, které povinný subjekt s dodavatelem uzavírá?

Ne, do smluv s dodavatelem se takové ustanovení dávat nemusí. Klíčové je uveřejnit toto na webových stránkách povinného subjektu.

Pokud budou dodavatelé povinným subjektem vyloučeni z možnosti podat u něj oznámení, jak mají postupovat, kam se mohou obrátit se svým oznámením?

Třetí osoby (tedy i dodavatelé povinného subjektu), pokud budou vyloučeny z možnosti podat u něj oznámení (což bude zřejmé z webové stránky povinného subjektu a v souladu s § 9 odst. 2 písm. a) ZOO), mohou oznámení podat prostřednictvím tzv. vnějšího oznamovacího systému (tedy podat oznámení na Ministerstvo spravedlnosti). Mohou se ale také obrátit na svého zaměstnavatele, a dále samozřejmě na další příslušné orgány v tom kterém případě (např. na Úřad pro hospodářskou soutěž, Energetický úřad či na Policii ČR), případně mohou oznámení za splnění zákonných podmínek uveřejnit.

Jak postupovat v případě, kdy v rámci vnitřního oznamovacího systému je podáváno oznámení u zaměstnavatele, který má sídlo v určitém místě a zároveň odštěpný závod, který se nachází v jiném místě?

Dle doporučení Ministerstva spravedlnosti by bylo vhodné, aby za účelem dostupnější komunikace s oznamovatelem zaměstnavatel určil příslušnou osobu nejen v místě svého sídla, ale též v místě odštěpného závodu. Pokud by příslušná osoba v místě odštěpného závodu určena nebyla, mohl by v takovém případě oznamovatel podat oznámení pouze příslušné osobě v místě sídla.

Jak postupovat u sdílení informací v případě holdingu na území ČR?

V případě povinných subjektů do 249 osob v článku holdingu, v případě, kdy se tyto články nacházejí v České republice a které mezi sebou vnitřní oznamovací systém (VOS) sdílí v souladu s § 8 odst. 3 ZOO, je možné informace sdílet mezi příslušnými osobami volně i bez souhlasu oznamovatele. V případě nad 250 zaměstnanců v jednotlivých člancích holdingu podle ZOO tyto informace sdílet nelze.

Jak postupovat u sdílení informací v případě holdingu s články na území EU?

Dle výkladu Evropské komise je možné v případě koncernů na území EU se souhlasem oznamovatele sdílet vnitřní oznamovací systém (VOS) i mezi složkami s počtem zaměstnanců 250 a více, pokud i) s tím oznamovatel souhlasí a ii) jde o tzv. "cross-border case", který vyžaduje řešení na vyšší úrovni. Souhlas oznamovatele je však potřeba i pro běžné sdílení VOS mezi složkami do 249 zaměstnanců (včetně), pokud sídlí v různých členských státech EU. Podobně by toto mělo platit patrně i pro země EHP, pokud se ke směrnicovým pravidlům (minimálním standardům) přihlásily.

Sdílejí-li se VOS uvnitř jednotlivých zemí (např. v rámci ČR) a jde-li o složky s maximálně 249 zaměstnanci, souhlas oznamovatele potřeba není.

Pokud existuje korporátní mezinárodní struktura, která v současnosti připravuje svoji vnitřní směrnici pro fungování vnitřního oznamovacího systému a sdílení informací, jak postupovat v případě přijetí této vnitřní směrnice – musí s ní souhlasit všichni zaměstnanci?

I když se vnitřní směrnice týká celé skupiny, nemusí být tato vnitřní směrnice podepsána každým zaměstnancem v dané zemi a nemusí s ní každý zaměstnanec explicitně vyslovit souhlas.

Kdo může vykonávat kontrolní činnost u povinného subjektu podle zákona o ochraně oznamovatelů?

Orgány inspekce práce vykonávají kontrolu nad dodržováním povinností podle tohoto zákona, pokud je povinným subjektem osoba podle § 6 odst. 1 písm. a) zákona o inspekci práce a jedná se o povinnosti, jejichž

porušení je přestupkem podle § 34a zákoníku práce. Dále kontrolu nad dodržováním povinností povinných subjektů vykonává Ministerstvo spravedlnosti. Pokud zjistí při kontrole porušení povinnosti, uloží povinnému subjektu opatření k nápravě, jehož účelem je odstranění protiprávního stavu, a stanoví přiměřenou lhůtu nebo jiné nutné podmínky k zajištění jeho splnění.

Jak dlouho musí být uchovávány dokumenty podle ZOO?

Příslušná osoba je povinna vést v elektronické podobě evidenci údajů o přijatých oznámeních v rozsahu stanoveném v § 21 odst. 1 ZOO. Dále je povinna uchovávat oznámení podané prostřednictvím vnitřního oznamovacího systému a dokumenty s ním související po dobu 5 let ode dne přijetí oznámení, a to tak, že k nim, stejně jako k elektronické evidenci údajů o přijatých oznámeních, nesmí mít přístup nikdo jiný než příslušná osoba.

Jak se zachovat, když k těmto informacím může mít přístup IT pracovník působící u povinného subjektu?

Pokud mají IT pracovníci spravující některé ze součástí vnitřního oznamovacího systému k těmto informacím přístup, tak dle výkladu ministerstva toto není otázka, kterou ZOO dokáže efektivně řešit a nejedná se o porušení zákona. Tuto skutečnost není potřeba zvlášť ošetřovat. Z povahy věci se toto může stát, ale IT pracovníci mohou mít přístup i k jiným utajovaným firemním informacím a jsou odpovědní podle jiných (pracovněprávních, trestněprávních) předpisů a v neposlední řadě i § 20 odst. 1 ZOO.

Jakým způsobem mají postupovat agenturní pracovníci, kteří mají pracovněprávní vztah uzavřen s agenturou, která je následně vysílá k výkonu práce k jinému subjektu (uživateli), a tento vyloučil podání oznámení od osob jiných než zaměstnanců, stážistů apod.?

Agenturní zaměstnanec je pro účely ZOO (včetně výpočtu zaměstnanců povinného subjektu) považován za zaměstnance jak agentury, tak konkrétního uživatele a nelze ho tedy vyloučit z okruhu osob, od kterých je povinností oznámení přijímat.

Slovníček pojmů

Jiná externí osoba, která může vést vnitřní oznamovací systém – ZOO nestanoví, jakou jinou osobu může povinný subjekt v tomto smyslu pověřit a na základě jakého smluvního vztahu. Typicky však půjde o situaci, kdy povinný subjekt (firma) uzavře s jinou právnickou osobou (popřípadě i fyzickou osobou) smlouvu, na jejímž základě bude tato jiná osoba pro povinný subjekt (firmu) vést vnitřní oznamovací systém. Mezi povinným subjektem (zaměstnavatelem) a jinou osobou, která by vedla pro zaměstnavatele vnitřní oznamovací systém, lze uzavřít smlouvu podle občanského zákoníku, např. smlouvu mandátní či inominátní (nepojmenovanou). Je zde smluvní volnost, ale pověřením takové osoby nemůže povinný subjekt na tuto jinou osobu přenést svoji zákonnou odpovědnost. Vždy je nutné hledat těžiště v § 9 ZOO, který stanoví povinnosti povinného subjektu a dle § 8 odst. 2 ZOO a není pověřením jiné osoby vést vnitřní oznamovací systém dotčena odpovědnost povinného subjektu za plnění povinností podle § 9 ZOO.

Možné protiprávní jednání – podané oznámení se bude týkat informací o možném protiprávním jednání, které má znaky buď trestného činu, nebo má znaky přestupku, za který zákon stanoví sazbu pokuty s horní hranicí alespoň 100 000 Kč, porušuje ZOO nebo porušuje jiný právní předpis nebo předpis Evropské unie v následujících oblastech: finančních služeb, povinného auditu, daně z příjmů právnických osob, ochrany spotřebitele, souladu s požadavky na výrobky včetně jejich bezpečnosti, bezpečnosti dopravy, přepravy a provozu na pozemních komunikacích, ochrany životního prostředí, radiační ochrany a jaderné bezpečnosti, hospodářské soutěže, zadávání veřejných zakázek, ochrany osobních údajů, soukromí a bezpečnosti sítí elektronických komunikací a informačních systémů, fungování vnitřního trhu včetně ochrany hospodářské soutěže a státní podpory podle práva EU.

Odvetné opatření – je definováno v § 4 odst. 1 ZOO. Odvetným opatřením se rozumí jednání nebo opomenutí jednání v souvislosti s prací nebo jinou obdobnou činností oznamovatele, které bylo vyvoláno učiněním oznámení a které oznamovateli nebo osobě uvedené v § 4 odst. 2 ZOO (jedná se např. o osobu blízkou oznamovateli, osobu, která je kolegou nebo zaměstnancem oznamovatele, nebo osobu, která poskytla pomoc oznamovateli při zjišťování informací obsažených v oznámení) může způsobit újmu.

Typické případy toho, co je odvetným opatřením, jsou uvedeny demonstrativně a jedná se například o: rozvázání pracovního poměru, neprodloužení pracovního poměru na dobu určitou, zrušení právního vztahu založeného dohodou o pracovní činnosti nebo dohodou o provedení práce, odvolání vedoucího zaměstnance, uložení kárného opatření, snížení mzdy, platu, odměny, přeložení či převedení na jinou práci, neumožnění pracovního rozvoje, vyžadování lékařského posudku nebo prohlídky, výpověď, zásah do práva na ochranu osobnosti.

Ne každé opatření je tedy možné považovat za odvetné. Pokud by k takovému jednání došlo a nebylo by jednoznačné, zda k němu došlo v návaznosti na podané oznámení, může dojít až k soudnímu sporu mezi povinným subjektem (resp. původcem odvetného opatření) a oznamovatelem o určení, zda k odvetnému opatření došlo, či nikoliv, přičemž skutečnost, že se o odvetné opatření nejednalo, musí prokazovat původce tvrzeného odvetného opatření.

Nikdo se nesmí dopouštět odvetného opatření (ani např. kolegové oznamovatele). Ochrany před odvetným opatřením se nelze vzdát.

Ochrana před odvetným opatřením – ochranu před odvetným opatřením požívá jak oznamovatel, tak další osoby uvedené v § 4 odst. 2 ZOO, tedy například osoba blízká oznamovateli, osoba, která je kolegou oznamovatele, osoba, která poskytla pomoc při zjišťování informací, které jsou obsahem oznámení, osoba, pro kterou oznamovatel vykonává práci nebo jinou obdobnou činnost (např. v případě dodavatelů), apod.

Podle § 6 ZOO se nepřihlíží k tomu, pokud by se osoba vzdala práva na ochranu před odvetným opatřením (jinými slovy, právo na ochranu před odvetným opatřením platí vždy).

Podle § 5 ZOO má ten, kdo nesmí být vystaven odvetnému opatření, právo na přiměřené zadostiučinění, pokud mu odvetným opatřením byla způsobena nemajetková újma. Tím není dotčeno ustanovení jiných právních předpisů pro uplatnění práva na přiměřené zadostiučinění.

Oznámení – pojem oznámení je definován v § 2 odst. 1 ZOO. Oznámení obsahuje informace o možném protiprávním jednání, k němuž došlo nebo má dojít u osoby, pro niž oznamovatel, byť zprostředkovaně, vykonával nebo vykonává práci nebo jinou obdobnou činnost, nebo u osoby, se kterou oznamovatel byl nebo je v kontaktu v souvislosti s výkonem práce nebo jiné obdobné činnosti, a to pouze o takovém možném protiprávním jednání, které je vyjmenované v § 2 odst. 1 ZOO. V tomto smyslu je relevantní, že oznámení se bude týkat informací o možném protiprávním jednání, které splňuje definici uvedenou v ZOO.

Pojmem „práce“ nebo „jiná obdobná činnost“ se přitom rozumí nejen závislá práce v základním pracovněprávním vztahu (tedy i na základě dohody o provedení práce a o pracovní činnosti), ale i ucházení se o práci nebo jinou obdobnou činnost (tedy kdy je osoba v pozici uchazeče o práci u povinného subjektu, nebo ve fázi před uzavřením jiného smluvního vztahu s povinným subjektem), dále se tímto rozumí samostatná výtěžná činnost, výkon funkce člena orgánu (statutárního či dozorčího, tj. člen představenstva, jednatel, člen dozorčí rady, apod.), výkon práv spojených s účastí v právnické osobě (tedy výkon práva společníka či akcionáře), plnění úkolů v rámci činnosti právnické osoby, v jejím zájmu, jejím jménem nebo na její účet (zde přichází v úvahu např. mandatář, který vykonává činnost pro právnickou osobu na základě mandátní smlouvy), dobrovolnická činnost, odborná praxe, stáž nebo výkon práv a povinností vyplývajících ze smlouvy, jejímž předmětem je poskytování dodávek, služeb, stavebních prací nebo jiného obdobného plnění (týká se tedy i všech smluvních dodavatelů).

Oznamovatel – je fyzická osoba, která oznámení učinila. Další jeho práva a povinnosti jsou obsaženy v § 3 ZOO. Oznamovateli náleží ochrana podle zákona o ochraně oznamovatelů, pokud oznámení podal prostřednictvím vnitřního oznamovacího systému, prostřednictvím vnějšího oznamovacího systému, případně, pokud oznámení uveřejnil (což lze za pevně stanovených podmínek podle § 7 odst. 1 písm. c) ZOO), přičemž uveřejnění přichází v úvahu až tehdy, pokud oznamovatel podal oznámení a ve stanovených lhůtách nebylo přijato vhodné opatření, zejména příslušná osoba neposoudila důvodnost oznámení nebo povinný subjekt nepřijal k předejití nebo nápravě jiné vhodné opatření. Uveřejnění přichází v úvahu také tehdy, pokud má oznamovatel oprávněný důvod se domnívat, že protiprávní jednání uvedené v oznámení může vést k bezprostřednímu ohrožení vnitřního pořádku nebo bezpečnosti, životního prostředí nebo jiného veřejného zájmu nebo ke vzniku nenapravitelné újmy nebo má oznamovatel oprávněný důvod se domnívat, že v případě podání oznámení ministerstvu existuje zvýšené riziko, že oznamovatel nebo osoba uvedená v § 4 odst. 2 ZOO bude vystavena odvetným opatřením. V zásadě je tedy před uveřejněním nutné v běžných případech nejdříve postupovat cestou oznámení prostřednictvím vnitřního oznamovacího systému, nebo Ministerstvu spravedlnosti prostřednictvím vnějšího oznamovacího systému. Teprve tehdy, kdy není postupováno v souladu a ve lhůtách stanovených ZOO, a oznámení není řádně přijato, prošetřeno a nejsou činěny kroky v souladu se ZOO, přichází v úvahu uveřejnění, které také zakládá ochranu oznamovatele.

Povinnosti příslušné osoby – Dále příslušná osoba navrhuje povinnému subjektu opatření k nápravě nebo předejití protiprávního stavu v návaznosti na podané oznámení a plní pokyny povinného subjektu. Neplní však ty případné pokyny povinného subjektu, které by ohrožovaly nebo mařily výkon její činnosti podle ZOO. Postupuje při výkonu své činnosti nestranně, zachovává mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dozvěděla při výkonu své činnosti, a to i po ukončení výkonu této činnosti. Povinný subjekt musí příslušné osobě umožnit plnit řádně její povinnosti a musí jí k tomu zajistit patřičné podmínky, včetně například výpočetní techniky. Nesmí jí v žádném případě v činnosti podle ZOO jakkoliv bránit, ani jí za řádný výkon činnosti postihovat.

Příslušná osoba – povinný subjekt musí podle § 9 ZOO určit příslušnou osobu nebo příslušné osoby k výkonu činnosti podle § 11 ZOO. Příslušná osoba zejména přijímá a posuzuje důvodnost oznámení podaného prostřednictvím vnitřního oznamovacího systému. Dále příslušná osoba navrhuje povinnému subjektu opatření k nápravě nebo předejití protiprávního stavu v návaznosti na podané oznámení a plní pokyny povinného subjektu (ale neplní ty případné pokyny povinného subjektu, které by ohrožovaly nebo mařily výkon její činnosti).

Postupuje při výkonu své činnosti nestranně, zachovává mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dozvěděla při výkonu své činnosti, a to i po ukončení výkonu této činnosti. Příslušná osoba nesmí být za řádný výkon činnosti postihována.

Podle § 10 ZOO může být příslušnou osobou jen fyzická osoba, která je bezúhonná, zletilá a plně svéprávná. Zákon nestanoví žádné podmínky například na odbornou kvalifikaci této osoby.

Příslušná osoba nesmí poskytnout informace, které by mohly mařit nebo ohrozit účel podávání oznámení, přičemž v zásadě má přístup k informacím pouze příslušná osoba. Informace o totožnosti oznamovatele (a dalších osob uvedených v § 4 odst. 2 písm. a) až h) ZOO) je možné poskytnout jen s jejich písemným souhlasem (informace mohou být bez souhlasu poskytnuty pouze příslušným orgánům veřejné moci, pokud je taková povinnost uložena podle jiných právních předpisů, typicky např. orgánům činným v trestním řízení, i tehdy ale musí být oznamovatel o takovém poskytnutí předem vyrozuměn a může se k tomu vyjádřit).

Přijetí vhodných opatření k nápravě – povinný subjekt (zaměstnavatel) musí zajistit přijetí vhodných opatření k nápravě nebo předejít protiprávního stavu v návaznosti na podané oznámení. V zásadě by měl zaměstnavatel (povinný subjekt) přijmout opatření, které je nejvhodnější. Nemusí to být tedy nutně konkrétní opatření, které mu za tímto účelem navrhla přijmout příslušná osoba, ale může to být i jiné vhodné opatření. Pokud tak neučiní (i když bylo oznámení shledáno důvodným), dopustil by se povinný subjekt (zaměstnavatel) přestupku, za který může být uložena pokuta až 1 000 000 Kč. (Obecně jsou v § 26 a § 27 ZOO řešeny přestupky s vyšší pokuty pro povinný subjekt 400 000 Kč (§ 26 písm. d) a j) ZOO a 1 000 000 Kč (§ 26 písm. a) až c) a e) až i) ZOO).

Vnější oznamovací systém – všichni oznamovatelé se mohou bez výjimky v každém případě obracet se svým oznámením na Ministerstvo spravedlnosti (vnější oznamovací systém), případně na jiné orgány veřejné moci příslušné k řešení oznamovaného protiprávního jednání. Pokud tedy povinný subjekt zvolí variantu, kdy vyloučí z přijímání oznámení osoby, které pro povinný subjekt nevykonávají práci nebo jinou obdobnou činnost podle § 2 odst. 3 písm. a), b), h) nebo i) ZOO tak, že tuto informaci zveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup (tedy na své webové stránce), mohou tito povinným subjektem vyloučení oznamovatelé podat oznámení přímo na Ministerstvo spravedlnosti, případně na jiné orgány veřejné moci příslušné k řešení oznamovaného protiprávního jednání. Vyloučením určitých osob se tak povinný subjekt vzdává možnosti kontroly nad oznámeními od těchto oznamovatelů. Na druhou stranu se však zbavuje povinnosti se těmito oznámeními zabývat, čímž se pro povinný subjekt sníží administrativní zátěž. V praxi však bude náležet ochrana i oznamovatelům, kteří využijí podání oznámení prostřednictvím vnějšího oznamovacího systému.

Vnitřní oznamovací systém – je upraven v § 8 a 9 ZOO a je to systém, který je povinen zavést povinný subjekt. Jedná se o systém, který umožní oznamovateli podat oznámení, a to třemi způsoby: písemně, ústně nebo na žádost oznamovatele osobně. Povinný subjekt může vedením vnitřního oznamovacího systému pověřit jinou osobu. Zákon nestanoví, jakou osobu může v tomto smyslu pověřit a na základě jakého smluvního vztahu. Typicky však půjde o situaci, kdy povinný subjekt (firma) uzavře s jinou právníckou osobou smlouvu, jímž tuto jinou osobu pověří službou spočívající ve vedení vnitřního oznamovacího systému pro povinný subjekt. Pověřením jiné osoby však není dotčena odpovědnost povinného subjektu za plnění jeho povinností podle § 9 ZOO. Povinný subjekt je nadále plně odpovědný za to, že vnitřní oznamovací systém, přijímání oznámení a nakládání s oznámením, určení příslušné osoby k vyřizování oznámení a další povinnosti budou plněny v souladu se ZOO.